

**ΨΗΡΟΤΥΠΟ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ
ΦΛΩΡΙΝΑΣ**

ΟΜΙΛΟΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Υπεύθυνη Ομίλου: **Όλγα Μούσιου-Μυλωνά**

Σχολική Σύμβουλος 1ης Εκπαιδευτικής Περιφέρειας Φλώρινας,

Μέλος ΕΠ.Ε.Σ. Πρότυπου Πειραματικού Δημοτικού Σχολείου Φλώρινας

Διδάσκων: **Κωνσταντίνος Σεχίδης**, Δάσκαλος Πρότυπου Πειραματικού
Δημοτικού Σχολείου Φλώρινας.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΟΜΙΛΟΥ - ΤΑΞΕΙΣ ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΑΞΕΙΣ Ε' & ΣΤ'

ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ

18

ΣΤΟΧΟΙ

i) απόκτηση γνώσεων για την ιστορία του τόπου τους, ii) σύνδεση της ιστορίας του τόπου τους με την ιστορία άλλων τόπων, iii) κατανόηση του παρελθόντος του τόπου τους, iv) καλλιέργεια της ιστορικής τους σκέψης, v) εκτίμηση της ιστορίας του τόπου τους, vi) εξοικείωση με την ιστορική έρευνα και vii) ανάπτυξη συνεργατικού πνεύματος.

ΩΡΕΣ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΩΣ

Τρεις διδακτικές ώρες 3 x 45.00' εβδομαδιαίως

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Δημοσιευμένες πηγές: ακαδημαϊκά επιστημονικά βιβλία, απομνημονεύματα, ταξιδιωτικές, εντυπώσεις, αφιερώματα, βιογραφίες, αλληλογραφία, δημόσια έγγραφα, αφηγήσεις κ.α. Πολύ σημαντική δημοσιευμένη πηγή είναι ο εθνικός και ο τοπικός τύπος. Ο τοπικός τύπος παρέχει εικόνα για την ιστορία της περιοχής.

Αδημοσίευτες γραπτές πηγές: αρχεία και κατάστιχα, που βρίσκονται σε ιδιωτικούς και δημόσιους χώρους(ΓΑΚ).

Προφορικές μαρτυρίες: Συμπληρώνουν τα κενά που έχουμε από άλλες πηγές, βρίσκονται στο άμεσο περιβάλλον του κάθε μαθητή και δίνουν πληροφορίες για την καθημερινή ζωή της τοπικής κοινωνίας.

Το τοπίο: αποτελεί σημαντική πηγή για την τοπική ιστορία και την εικόνηση

προγραμμάτων της, γιατί εμπεριέχει πλήθος μαρτυριών. Δεν εννοείται αποκλειστικά ως φυσικό αλλά και ως αστικό. Όλα τα τοπία διαθέτουν μνημεία με την παραδοσιακή έννοια του όρου (κτίρια, αγάλματα, άστρα, κ.ά.), αλλά διαθέτουν και με την ευρεία έννοια (πλατείες, κατοικίες, δρόμοι, κ.ά.).

Αντικείμενα τέχνης και καθημερινής ζωής. Βρίσκονται σε μουσεία και ιδιωτικές συλλογές, ακόμη και στο οικογενειακό και σχολικό περιβάλλον.

ΠΑΡΑΔΟΤΕΑ

Φάκελος Εργασιών του Μαθητή (portfolio) για κάθε μαθητή και μαθήτρια.

Εικόνηση μιας ατομικής βασικής εργασίας και συμμετοχή συλλογικές εργασίες

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΦΟΡΕΙΣ

Καθηγητές Ιστορίας της Παιδαγωγικής Σχολής Φλώρινας, του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.

Σχολικοί Σύμβουλοι Π.Ε.

Εργαστήρι Τοπικής Ιστορίας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ο όρος *τοπική ιστορία* παραπέμπει εύκολα στην «ιστορία του τόπου μας» και συνεπώς, μας φαίνεται κατανοητός, δημιουργείται όμως προβληματισμός, όταν προσπαθούμε να προσδιορίσουμε τα όρια του «τόπου μας», καθώς δυσκολευόμαστε να ορίσουμε αν

πρόκειται για την ιδιαίτερη πατρίδα μας, για το συγκεκριμένο χώρο ζωής μας, για μια ευρύτερη περιοχή ή ίσως για ένα ολόκληρο γεωγραφικό διαμέρισμα. Είναι λοιπόν απαραίτητο να διασαφηνιστεί τι εμπίπτει στην «ύλη» (εφόσον μιλούμε για διδασκαλία) της τοπικής ιστορίας και τι δεν εμπίπτει σ' αυτή. Στην Παιδαγωγική και Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια – Λεξικό (1990) δεν υπάρχει ιδιαίτερο λήμμα για την τοπική ιστορία. Γίνονται κάποιες αναφορές στο λήμμα «Ιστορία, διδασκαλία του μαθήματος», χωρίς όμως να υπάρχει ορισμός. Για την ακρίβεια, συνιστάται η ενασχόληση με την Τοπική Ιστορία ως προπαιδεία της εθνικής και της παγκόσμιας ιστορίας και σ' αυτό το πλαίσιο γίνεται λόγος για «Διδακτική των ιστορικών μνημείων». Στην «ιστορία της ιδιαίτερης πατρίδας» υπάγεται ο τόπος κατοικίας, ο τόπος που βρίσκεται το σχολείο, το εμπορικό κέντρο της πόλης, καθώς και γειτονικοί τόποι, στους οποίους κατοικούν συγγενείς και φίλοι.

Με τον όρο «ιστορία της περιοχής» γίνεται αναφορά στην ιστορία ενός ευρύτερου χώρου, με τον οποίο μας δένουν κοινοί, ιστορικά καθοριστικοί και στενά αλληλοεξαρτώμενοι παράγοντες, όπως κοινή διοίκηση, κοινό δίκαιο, κοινή πολιτική και οικονομική δομή, κοινός θρησκευτικός δεσμός, σταθερά γεωγραφικά δεδομένα που επηρεάζουν ακόμη και τη μορφή του συγκοινωνιακού δικτύου. Δόκιμος όρος είναι και η «ιστορία της επαρχίας», όχι με τη διοικητική αλλά με την πλατιά σημασία του όρου. Καταλήγουμε, λοιπόν, στο συμπέρασμα ότι η έννοια «τοπική ιστορία» περιλαμβάνει ως υπάλληλες τις έννοιες «ιστορία της ιδιαίτερης πατρίδας», «ιστορία της περιοχής», «ιστορία της ευρύτερης περιφέρειας» και είναι δυνατόν να εκφραστεί και ως «πολεο-ιστορία».

Η θεματολογία της τοπικής ιστορίας

Ουσιαστικά δεν υπάρχουν περιορισμοί στα θεματικά πεδία, ούτε στεγανά ανάμεσά τους, εφόσον το ενδιαφέρον εντοπίζεται στους ανθρώπους, το χρόνο και το χώρο. Ο μαθητής, χρησιμοποιώντας το τοπικό υλικό, προσπαθεί να παρακολουθήσει όλους τους σημαντικούς παράγοντες στην ιστορία της κοινότητας και να αποτιμήσει τη σχετική σημασία τους. Περιορισμένος σε ένα πλαίσιο, επιβεβλημένο από γεωγραφικούς ή διοικητικούς παράγοντες, η μελέτη του μπορεί να είναι μια ολοκληρωμένη κοινωνική και οικονομική ιστορία σε μικρογραφία.

Έχουν προταθεί κατά καιρούς πολλές τυπολογίες σχετικά με τη θεματική περιοχή:

i) **με έμφαση στην ιστορία του τοπίου.** Αντικείμενο της ιστορίας του τοπίου είναι το σύνολο των μεταβολών που αυτό υπέστη μέσα στο χρόνο και οι άμεσες ή έμμεσες ανθρώπινες παρεμβάσεις σ' αυτό. Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι υπάρχει συγγένεια ανάμεσα στην ιστορία και τη γεωγραφία και, επομένως, είναι ορατή η άρση των διαχωριστικών γραμμών ανάμεσα στις φυσικές και τις κοινωνικές επιστήμες. Όταν μιλούμε για το ορατό ιστορικό τοπίο, αναφερόμαστε στους αρχαιολογικούς χώρους, τα μνημεία και τα μουσεία. ii) **με έμφαση στις καθημερινές ανθρώπινες δραστηριότητες.** Σ' αυτήν την κατηγορία περιλαμβάνονται οι φροντίδες της καθημερινής ζωής, οι προσωπικές επιθυμίες (π.χ. μόδα, παιχνίδια κλπ.), η θνησιμότητα, οι αλλαγές στην τεχνολογία, η περιθωριακή και μοναχική ζωή, τα επαγγέλματα, το σχολείο, η κατοικία και η θρησκεία. Η ιστορία του σχολείου θεωρείται ιδανικό θέμα για την τοπική ιστορία, γιατί σχεδόν κάθε τόπος έχει το σχολείο του και αποτελεί δίοδο για την ιστορία της πόλης. Το σχολείο αποτελεί το πιο άμεσο περιβάλλον της σχολικής τάξης και διατηρεί αρχεία, η πρόσβαση στα οποία είναι εύκολη. Τέλος, μελετώντας την ιστορία του σχολείου τους, τα παιδιά διαμορφώνουν μια νέα, πιο υπεύθυνη σχέση μ' αυτό.

iii) **με έμφαση στην ιστορία της οικογένειας.** Πρόκειται επίσης για κοινό και πολύ ενδιαφέροντα χώρο της τοπικής ιστορίας. Επιμέρους πεδία σ' αυτήν την περίπτωση είναι οι οικογενειακές σχέσεις, τα φυσικά χαρακτηριστικά των μελών, η εγκατάστασή τους στον τόπο

και οι μετακινήσεις τους, τα οικονομικά, η καθημερινή τους ζωή, η εκπαίδευση των μελών της οικογένειας, και η κοινωνική και πολιτική της δραστηριότητα.

iv) *με έμφαση στην τοπική κοινωνία*. Το ενδιαφέρον εδώ εντοπίζεται στα γενικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της κοινωνίας, τα κοινωνικά και τα οικονομικά χαρακτηριστικά. Στην κατηγορία αυτή εντάσσεται και η ιστορία της (τοπικής) επιχείρησης, που είναι νέο αντικείμενο της τοπικής ιστορίας και εξετάζει τις συνθήκες και το περιβάλλον εργασίας, τον τομέα της υγείας, τις τοπικές ηγετικές δυνάμεις και την άσκηση εξουσίας.

Διδακτικές προσεγγίσεις της τοπικής ιστορίας.

Η τοπική ιστορία στηρίζεται στην ενεργό συμμετοχή των παιδιών στην κατάκτηση της γνώσης, γι' αυτό απαιτείται η ύπαρξη ενός νέου μαθησιακού περιβάλλοντος με συνθήκες μαθητικής αυτονομίας και μορφές έμμεσης διδασκαλίας. Η ιστορική αναζήτηση σχετικά με το θέμα που έχει επιλεγεί από τη σχολική ομάδα μπορεί να γίνει i) στη σχολική τάξη, όπου, εκ των πραγμάτων είναι έντονα κατευθυντικός ο χαρακτήρας της αναζήτησης και προϋποθέτει την προετοιμασία κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού από τον εκπαιδευτικό, ii) στο σχολικό περιβάλλον, δηλαδή στο χώρο της βιβλιοθήκης και, αν πρόκειται για την ιστορία του σχολείου, στα σχολικά αρχεία, iii) στο οικογενειακό περιβάλλον των παιδιών, με τη συγκέντρωση πληροφοριών από προσωπικές μαρτυρίες. Αυτό προϋποθέτει προετοιμασία των μαθητών στη διαμόρφωση ενός ερωτηματολογίου ή οδηγού συνέντευξης και iv) ***στο τοπικό περιβάλλον, που είναι η πιο ελκυστική, αλλά και απαιτητική ερευνητική εργασία από άποψη οργάνωσης και προετοιμασίας***. Η προετοιμασία της ιστορικής αναζήτησης περιλαμβάνει το χωρισμό σε ομάδες, τον καταμερισμό των δραστηριοτήτων ανά ομάδα και στο σύνολο, το σχεδιασμό των μετακινήσεων, το προγραμματισμό σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα και τον ορισμό των κοινών δραστηριοτήτων.

Οι στόχοι της διδασκαλίας της τοπικής ιστορίας.

Οι βασικοί στόχοι της μελέτης της τοπικής ιστορίας για τους μαθητές είναι οι εξής:

i) απόκτηση γνώσεων για την ιστορία του τόπου τους, ii) σύνδεση της ιστορίας του τόπου τους με την ιστορία άλλων τόπων, iii) κατανόηση του παρελθόντος του τόπου τους, iv) καλλιέργεια της ιστορικής τους σκέψης, v) εκτίμηση της ιστορίας του τόπου τους, vi) εξοικείωση με την ιστορική έρευνα και vii) ανάπτυξη συνεργατικού πνεύματος (Λεοντσίνης & Ρεπούση, 2001: 33). Πιο συγκεκριμένα: Η διδασκαλία της τοπικής ιστορίας στοχεύει⁴³ στο να εξοικειωθούν οι μαθητές με τη μεθοδολογία της ιστορικής έρευνας, δηλαδή την ανακάλυψη, τη συλλογή δεδομένων, την παρατήρηση, την αξιολόγηση, την ταξινόμηση των ιστορικών πηγών και τη διατύπωση επιμέρους και γενικότερων συμπερασμάτων. Επίσης, οι μαθητές μαθαίνουν να εντοπίζουν, να επιλέγουν και να χρησιμοποιούν το ευρύ φάσμα των ιστορικών πηγών. **Είναι σαφές, λοιπόν, ότι, στη μελέτη της τοπικής ιστορίας, είναι έντονο το βιωματικό στοιχείο. Οι μαθητές διαμορφώνουν άποψη για το παρόν αλλά και για την ιστορική εξέλιξη που έχει συντελεστεί, γιατί το παρελθόν επιβιώνει μέσα στο παρόν του τόπου τους.** Αναδεικνύεται, με αυτόν τον τρόπο, η σχέση παρόντος - παρελθόντος στην πραγματική της διάσταση. Σημαντικός στόχος της μελέτης της τοπικής ιστορίας είναι να εμπεδώσουν βιωματικά οι μαθητές την έννοια του ιστορικού χρόνου και του χώρου σε τοπικό επίπεδο. Επίσης, είναι σημαντικό να μνηθούν στον προσδιορισμό και την κατανόηση των συνεχειών και ασυνεχειών στη διαδρομή του ιστορικού χρόνου και των αλλαγών μέσα από τη ζωή των ίδιων, των οικογενειών τους αλλά και του τοπικού κοινωνικού

περιβάλλοντος. Οι μαθητές οδηγούνται στην κατανόηση των ιστορικών όρων και εννοιών και ασκούνται στη χρήση τους στον επιχειρηματικό, γραπτό ή προφορικό λόγο. Αναπτύσσεται το ενδιαφέρον των μαθητών για την ιστορία της ιδιαίτερης πατρίδας τους και προσεγγίζεται η ιστορία του τόπου τους μέσα από διάφορες οπτικές γωνίες (θρησκευτική, κοινωνική, οικονομική, πολιτική, τεχνολογική, επιστημονική, αισθητική).

Διαμορφώνεται η προσωπική ταυτότητα των μαθητών, στοιχείο που αποτελεί στόχο του ιστορικού μαθήματος γενικά. Στόχος επιπλέον της μελέτης της τοπικής ιστορίας είναι να μπορούν οι μαθητές να αξιολογήσουν μια μαρτυρία και να αναγνωρίσουν πότε το περιεχόμενο της διακρίνεται από μονομέρεια, τοπικισμό, φανατισμό, θρησκοληψία, εθνικισμό, προκατάληψη κλπ. Επομένως, ζητούμενο της μελέτης της τοπικής ιστορίας, αλλά και γενικά της σύγχρονης εκπαίδευσης, είναι η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών και η αποφυγή στερεοτύπων, δογματικών σχημάτων και αυθαίρετων γενικεύσεων.

Οι μαθητές, με τη μελέτη του παρελθόντος, κοινωνικοποιούνται και οδηγούνται σε αυτογνωσία και βαθύτερη κατανόηση των χαρακτηριστικών της τοπικής αλλά και της ευρύτερης κοινωνίας. Συνειδητοποιούν την κοινή ιστορική μνήμη των κατοίκων του τόπου τους και επισημαίνουν τη διαφορετικότητα της τοπικής πολιτιστικής παράδοσης και κληρονομιάς.

Με δεδομένο ότι στο πλαίσιο της ενασχόλησης με την Τ.Ι. στο σχολείο πραγματοποιούνται εκπαιδευτικές επισκέψεις, κρίνεται απαραίτητο να παραθέσουμε τους διδακτικούς στόχους μιας («ιστορικής») σχολικής εκδρομής που επισημαίνει ο Munchenbach: i) συνειδητοποίηση της διάσωσης ιχών του παρελθόντος στο παρόν, ii) συνειδητοποίηση της συνύπαρξης διαφορετικών ιστορικών δομών, δηλαδή στον ίδιο χώρο συχνά συμβαίνει να διασώζονται μνημεία, από διαφορετικές εποχές το καθένα, iii) συνειδητοποίηση των παρεμβάσεων της βιομηχανίας στον ευρύτερο χώρο και στην ανάπτυξη της πόλης, iv) συνειδητοποίηση της αλληλεξάρτησης ανάμεσα στη μορφή της.

Οφέλη από τη μελέτη της τοπικής ιστορίας.

Τα οφέλη που προκύπτουν για τους μαθητές συγκεκριμένα από τη μελέτη της τοπικής ιστορίας διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: i) **γενικά εκπαιδευτικά:** διαθεματική προσέγγιση της γνώσης, επικοινωνία σχολείου και τοπικής κοινωνίας, συνεργασία μαθητών και γονέων στην αναζήτηση πληροφοριών, ενεργητική μάθηση, ii) **συναισθηματικά:** απόδοση σημασίας στα ευρήματα του τόπου και καλλιέργεια θετικής στάσης για τη διάσωσή τους, ανάπτυξη υπεύθυνης στάσης απέναντι στο φυσικό τοπίο και τους πόρους του, συμμετοχική διάθεση για τα ζητήματα του τόπου, αποφυγή τοπικιστικών στερεοτύπων, καλλιέργεια πνεύματος συνεργασίας και αποδοχής της διαφορετικότητας και iii) **ιστορικά:** εξοικείωση με τις μεθόδους των ιστορικών σπουδών, πρόσβαση στο υλικό των ιστορικών πηγών, απόκτηση γνώσεων για την ιστορία του τόπου, σύνθεση και παρουσίαση εργασιών, κατανόηση του παρόντος μέσα από τη μελέτη του παρελθόντος.

Οι δραστηριότητες της Τ.Ι. δίνουν την αίσθηση της περιπέτειας και την ευκαιρία για επιτυχία σε ένα εύρος ατομικών δυνατοτήτων. Τα παιδιά μαθαίνουν να βλέπουν, να δίνουν νόημα σ' αυτό που βλέπουν καθημερινά, να μην το προσπερνούν ως δεδομένο και αυτονόητο. Οι μαθητές, με την κατανόηση και ερμηνεία του παρελθόντος, συνειδητοποιούν ότι το παρόν είναι αποτέλεσμα της δράσης του ανθρώπου στο παρελθόν και ότι από τη δική του δράση στο παρόν εξαρτάται η έκβαση του μέλλοντος. Με τη μελέτη της ιστορικής πραγματικότητας το άτομο αποκτά επίγνωση της ιστορικότητάς του, ότι δηλαδή το παρελθόν είναι κάτι που το αφορά. Επιπλέον, η έρευνα για μια περιοχή, που δεν έχει

ξαναγίνει αντικείμενο συστηματικής μελέτης, προσφέρει στους μαθητές την ικανοποίηση ότι πρωτοπορούν.

Τέλος, κρίνεται απαραίτητο να γίνει αναφορά στα οφέλη που προκύπτουν από την παιδαγωγική προσέγγιση του ιστορικού χώρου, η οποία επιχειρείται κατά την εκπόνηση ενός προγράμματος Τ.Ι. και περιλαμβάνει συνήθως παρατήρηση, ξενάγηση, συζήτηση, υποβολή ερωτημάτων από τα παιδιά και έκφραση των εντυπώσεών τους επί τόπου στο χώρο ή αργότερα μέσα στην τάξη. Τα οφέλη που απορρέουν για το παιδί από την επαφή του με τον ιστορικό χώρο είναι ποικίλα: έχει τη δυνατότητα να εξερευνήσει, να ανακαλύψει μόνο του πράγματα, να αγγίξει, να πειραματιστεί, να χρησιμοποιήσει αντικείμενα, να δεχτεί επιδράσεις από το φυσικό περιβάλλον και αντίστοιχα να επιδράσει σ' αυτό. Το ότι μπορούμε να δούμε και να αγγίζουμε τα ίδια τα αντικείμενα που άνθρωποι του παρελθόντος είχαν επινοήσει, κατασκευάσει, χρησιμοποιήσει και αγγίξει, συμβάλλει στη βιωματική και ενσυναισθητική προσέγγιση των κοινωνιών του παρελθόντος, στοιχείο που βοηθά ιδιαίτερα τα παιδιά να αναπτύξουν ιστορική σκέψη και γνώση.

Τα παιδιά μαθαίνουν να αντιλαμβάνονται τα νοήματα που κρύβονται πίσω από τα σιωπηλά μνημεία. Η σύνδεση της ιστορικής έννοιας με την τεκμηρίωσή της, που προσφέρει ο ιστορικός χώρος, εισάγει τα παιδιά σε ένα πρώιμο στάδιο ιστορικής σκέψης. Αναπτύσσονται όμως δεξιότητες και σε αισθητικό, ψυχοκινητικό, κοινωνικό και συναισθηματικό επίπεδο, όπως αισθητική καλλιέργεια, περιβαλλοντική ευαισθησία, σεβασμός στην πολιτιστική κληρονομιά, κ.ά.